

Τα διεθνή οικονομικά γεγονότα του πρώτου μισού της δεκαετίας του 1970 μπορεί, από πρώτη ματιά, να μην σχετίζονται με το θέμα των *κόκκινων σελίδων*. Οι περισσότερες απ' τις mainstream εκδοχές της σύγχρονης οικονομικής ιστορίας του καπιταλιστικού κόσμου αποδίδουν πολλά σ' αυτό που ονομάστηκε "πετρελαϊκό σοκ", το 1973, σε ότι αφορά τις "οικονομικές πολιτικές" που ακολούθησαν, στη συνέχεια, τα περισσότερα καπιταλιστικά κράτη, και κατ' αρχήν οι Ηπα. Πολύ λιγότερα αποδίδονται στην απόφαση της αμερικανικής κυβέρνησης (πρόεδρος ο Νίξον), το 1971, να αποσυνδέσει το δολαρίο απ' τον χρυσό. Και τίποτα δεν σχετίζει αυτές τις δύο πράξεις αφενός με τον παγκόσμιο ταξικό ανταγωνισμό ή συγκεκριμένες πλευρές του, την ίδια εποχή· αφετέρου με την δημιουργία του νούμερο 1 προβλήματος, του πληθωρισμού, που απ' τα τέλη της δεκαετίας του '70 υπήρξε το βασικό επιχείρημα για την εκκίνηση της καπιταλιστικής αναδιάρθρωσης.

Όμως η συσχέτιση υπάρχει, και είναι ιδιαίτερα σοβαρή. Η εξέτασή της, έστω περιληπτικά, μπορεί να μην προσθέτει πολλά στα δεδομένα που έχουμε περιγράψει ως εδώ στις *κόκκινες σελίδες*, θα ήταν όμως ανεπίτρεπτη παράλειψη απ' τη μεριά μας αν την αγνοούσαμε. Έχουμε, εν τέλει, την άποψη ότι όσα έγιναν σ' αυτό το "επίπεδο" πριν 40 χρόνια, φωτίζουν με έναν διαγώνιο τρόπο διάφορα απ' όσα συμβαίνουν στη διάρκεια της τρέχουσας όξυνσης της καπιταλιστικής κρίσης και της διαχείρισής της. Αυτό είναι όμως κάτι που θα εξετάσουμε στα επόμενα τεύχη των *κόκκινων σελίδων*.

Ας πάρουμε τα πράγματα με την σειρά τους.

ο προπολεμικός κανόνας του χρυσού¹

Στη διάρκεια του 19ου αιώνα λεγόταν πως μια χώρα είναι στον "κανόνα του χρυσού" όταν ένα χαρτονόμισμα είχε αντίκρουσμα σε χρυσό. Με άλλα λόγια όταν μια μονάδα αυτού του χαρτονομίσματος μπορούσε να ανταλλαγεί ελεύθερα με μια συγκεκριμένη ποσότητα χρυσού. Η Βρετανία ήταν στον κανόνα του χρυσού πριν τον Α παγκόσμιο πόλεμο καθώς μπορούσε κανείς να πάρει ένα χαρτονόμισμα της μιας λίρας και να το ανταλλάξει στην Τράπεζα της Αγγλίας με μια συγκεκριμένη ποσότητα χρυσού: μια χρυσή λίρα. Προφανώς, οποιοσδήποτε δύο χώρες που ήταν στο κανόνα του χρυσού θα είχαν μια σταθερή ισοτιμία μεταξύ των νομισμάτων τους: το 1913 η ίδια ποσότητα χρυσού που μπορούσε να αγοραστεί με μια λίρα στο Λονδίνο μπορούσε να αγοραστεί με περίπου 4,87 δολάρια στη Νέα Υόρκη, οπότε 1 λίρα μπορούσε να ανταλλαγεί με περίπου 4,87 δολάρια.

Τώρα, εάν μια χώρα είναι στον κανόνα του χρυσού, πρέπει να διατηρεί μια ρυθμισμένη σχέση ανάμεσα στην ποσότητα του χρυσού που έχει στην Κεντρική της Τράπεζα και στην ποσότητα του χρήματος (με την μορφή χαρτονομισμάτων και καταθέσεων) που κυκλοφορεί στη χώρα. Αν υπάρχει λίγος χρυσός σε σχέση με το συνολικό ποσό του χρήματος υπάρχει ο κίνδυνος ότι η Κεντρική Τράπεζα δεν θα μπορέσει να δώσει χρυσό σε όσους καταφθάσουν στα γκισέ της ανεμίζοντας χαρτονομίσματα της 1 λίρας και ζητώντας χρυσάφι. Αν, απ' την άλλη μεριά, υπάρχει πολύς χρυσός σε σχέση με την ποσότητα του χρήματος που κυκλοφορεί, τότε η

Κεντρική Τράπεζα κινδυνεύει να χάσει την ευκαιρία να έχει κέρδη· απλά επειδή θα κάθεται πάνω σε σώρους χρυσαφιού αντί να το χρησιμοποιεί σαν βάση για δάνεια που θα φέρουν πληρωμές τόκων. Άρα η Κεντρική Τράπεζα πρέπει να διαχειρίζεται το συνολικό ποσό του χρήματος που κυκλοφορεί στη χώρα έτσι ώστε να έχει μια σωστή αναλογία με τον χρυσό που έχει στα υπόγειά της.

...

Η κρίσιμη όψη του συστήματος του “κανόνα του χρυσού” προέρχεται από το γεγονός ότι τα κράτη διαμόρφωναν τα διεθνή τους χρέη με όρους χρυσού. Αν η Βρετανία εισήγαγε περισσότερα εμπορεύματα απ’ την Αμερική απ’ ότι εξήγαγε σ’ αυτήν, αποκτώντας έτσι ένα εμπορικό έλλειμμα, θα έπρεπε να πληρώσει τη διαφορά με χρυσάφι. Αυτό είχε διπλό αποτέλεσμα. Στην μία πλευρά του Ατλαντικού η Τράπεζα της Αγγλίας θα έχανε χρυσό και κατά συνέπεια θα έπρεπε να μειώσει την κυκλοφορία χρήματος στην Αγγλία. Αυτό θα οδηγούσε σε πτώση των δαπανών στη Βρετανία και σε κάποια πτώση μισθών και τιμών. Αυτό, με τη σειρά του, θα οδηγούσε σε μείωση των βρετανικών εισαγωγών και αύξηση των βρετανικών εξαγωγών. Εν μέρει, επειδή η πιο σφικτή βρετανική αγορά θα απέτρεπε τους ξένους απ’ το να πουλάνε στο εσωτερικό, και εν μέρει επειδή η προηγούμενη εξέλιξη θα ενισχυόταν από το γεγονός ότι τα βρετανικά αγαθά έχουν γίνει πλέον φτηνότερα απ’ τα ξένα.

Την ίδια στιγμή η ίδια αλυσίδα γεγονότων, από την ανάποδη μεριά, θα συνέβαινε στην άλλη όχθη του Ατλαντικού. Η Federal Reserve Bank της Αμερικής θα κέρδιζε χρυσό, θα αύξανε τη νομισματική κυκλοφορία, με το παρεπόμενο αποτέλεσμα την αύξηση της συνολικής δαπάνης στην Αμερική, παράλληλα με την άνοδο των μισθών και των τιμών. Οι αμερικανικές εισαγωγές θα αύξαναν έτσι, και οι αμερικανικές εξαγωγές θα έπεφταν. Μέσω αυτού του διπλού αποτελέσματος το εμπορικό έλλειμμα της Αγγλίας προς την Αμερική θα μειωνόταν.

Αυτό ήταν το κόλπο με τον “κανόνα του χρυσού”. Προσέφερε έναν όμορφο, αυτο-ισορροπούντα μηχανισμό που εξασφάλιζε ότι οι ανισορροπίες στο διεθνές εμπόριο θα μειωνόταν αυτόματα. Πρακτικά, σύμφωνα με νεώτερες ιστορικές έρευνες, ο κανόνας του χρυσού ποτέ δεν δούλεψε ακριβώς έτσι. Είναι αλήθεια ότι στον 19ο αιώνα η εξισορρόπηση των ανισορροπιών στις πληρωμές γινόταν ιδιαίτερα εύκολα. Αλλά αυτό δεν οφειλόταν στη δράση του “κανόνα του χρυσού”. Γιατί το σύνολο των Κεντρικών Τραπεζών ποτέ δεν τήρησε την αυστηρή σχέση ανάμεσα στις ποσότητες χρυσού και στις ποσότητες κυκλοφορούντος χρήματος που απαιτούσε η θεωρία· ούτε οι τιμές ήταν τόσο στενά συνδεδεμένες με την ποσότητα κυκλοφορούντος χρήματος που και πάλι η θεωρία προέβλεπε. Η εύκολη εξισορρόπηση οφειλόταν σε άλλους παράγοντες.

...

Από την άλλη μεριά ο κανόνας του χρυσού, σαν κανόνας σταθερών συναλλαγματικών σχέσεων ανάμεσα στα νομίσματα κρατών με μεγάλη, ή σχετικά μεγάλη οικονομική (και πολιτική) δύναμη, δεν θα μπορούσε παρά να αντανakλά, και μάλιστα όχι έμμεσα, τις σχέσεις δύναμης ανάμεσα σ’ αυτά τα κράτη. Τις σχέσεις δύναμης όχι όσον αφορά τα κανόνια τους, αλλά όσον αφορά την έκταση και την ένταση του εξωτερικού τους εμπορίου. Ο “κανόνας του χρυσού” ήταν ένας κανόνας

διεθνούς “εμπορικής ειρήνης” για όσον καιρό ίσχυε στον 19ο αιώνα. Και “εμπορική ειρήνη” σήμαινε ότι κάθε νόμισμα (κάθε κράτος) είχε εξασφαλισμένη την δική του περιοχή όπου ήταν το κύριο μέσο συναλλαγών...

Michael Stewart: Keynes and After, 1967.

μετά τον πόλεμο...

Η έκρηξη και η εξάπλωση της “Μεγάλης Κρίσης” τη δεκαετία του ‘30 (που στα βασικά της χαρακτηριστικά μοιάζει πολύ με αυτήν την πρόσφατη μετά το 2007 - 08) διέλυσε τον “κανόνα του χρυσού” και την “εμπορική ειρήνη” που αυτός υποστήριζε. Πριν ο ενδοκαπιταλιστικός ανταγωνισμός πάρει την ανοικτά πολεμική / καταστροφική του μορφή, είχε την μορφή εμπορικού πολέμου, όπου διάφορα απ’ τα “μεγάλα” και “δυνατά” κράτη προσπάθησαν για περίπου μια δεκαετία να κρατήσουν τα κομμάτια που κατείχαν απ’ την διεθνή αγορά στα ‘20s, ή και να επεκταθούν σε βάρος των ανταγωνιστών τους. Το βασικό όπλο σ’ εκείνον τον “εμπορικό πόλεμο” ήταν οι υποτιμήσεις των εθνικών νομισμάτων: του δολαρίου, της στερλίνας, του φράγκου, του μάρκου... Ανταγωνιστικές (μεταξύ τους) υποτιμήσεις: καθώς τα “δυνατά νομίσματα” ήταν, ουσιαστικά, νομίσματα για χρήση σε διάφορες ζώνες εμπορικής επιρροής (αγγλικής, αμερικανικής, γαλλικής, γερμανικής...) κάθε υποτίμηση του Χ ή του Ψ νομίσματος έκανε τα εμπορεύματα που παράγονταν και κοστολογούνταν στα υπόλοιπα νομίσματα, πιο ακριβά και άρα πιο δύσκολο να πουληθούν (μέσα στην ζώνη χρήσης του Χ ή του Ψ νομίσματος). Για να μπορούν να γίνονται αυτές οι αλληλοτροφοδοτούμενες υποτιμήσεις, θα έπρεπε τα νομίσματα να αποσυνδεθούν απ’ τον “κανόνα του χρυσού”, απ’ την σταθερή αναλογία τους με συγκεκριμένες ποσότητες χρυσού. Κι έτσι έγινε.

Η οικονομική και εμπορική τάξη του κόσμου μετά τον Β παγκόσμιο πόλεμο δεν θα μπορούσε να είναι τέτοια. Ακρογωνιαίος λίθος των συμφωνιών του Bretton Woods, που διαμόρφωσαν την μεταπολεμική καπιταλιστική “ανάκαμψη”, και το θέμα που απασχόλησε περισσότερο απ’ οτιδήποτε άλλο στη διάρκεια των πολυμηνων διαπραγματεύσεων γι’ αυτή τη “νέα τάξη”, ήταν ακριβώς αυτό: η διασφάλιση σταθερών συναλλαγματικών ισορροπιών μεταξύ των βασικών νομισμάτων διεθνούς εμπορικής χρήσης. Με άλλα λόγια η διασφάλιση μιας καινούργιας “εμπορικής ειρήνης”.

Πώς θα γινόταν αυτό; Με την επαναφορά του “κανόνα του χρυσού”; Για να συμβεί κάτι τέτοιο θα έπρεπε να το εγκρίνουν οι Ηπα. Πριν το ξέσπασμά του αλλά και τα πρώτα χρόνια του Β παγκόσμιου, τα περισσότερα ευρωπαϊκά κράτη της “συμμαχίας” είχαν μεταφέρει το μεγαλύτερο μέρος του χρυσού των κεντρικών τραπεζών τους στις Ηπα, για λόγους ασφαλείας. Το 1945 οι Ηπα είχαν συγκεντρώσει στο έδαφός τους πάνω απ’ το 50% των παγκόσμιων αποθεμάτων χρυσού: 574 εκατομμύρια ουγκιές. Για να χρησιμοποιηθεί αυτός ο χρυσός σαν κάλυψη των νομισμάτων τους και πάλι, θα έπρεπε να επαναπατριστεί. Όμως οι Ηπα, ο ένας απ’ τους δύο μεγάλους νικητές του Β παγκόσμιου (ο άλλος ήταν η ε.σ.σ.δ.) είχε κάθε λόγο να μην

συμβεί αυτό. Και κανείς δεν θα μπορούσε να αναγκάσει την Ουάσιγκτον να αλλάξει γνώμη: εκτός απ' τα υπόλοιπα ο αμερικανικός στρατός ήταν, εκείνα τα χρόνια, ο μόνος που κατείχε το απόλυτο όπλο: την ατομική βόμβα.

Συνεπώς, προκειμένου να εξασφαλιστεί απ' την μια μεριά μια ορισμένη (αλλά όχι εντελώς άκαμπτη) σταθερότητα στις διεθνείς συναλλαγματικές ισοτιμίες ώστε το παγκόσμιο εμπόριο να γίνεται ομαλά, και απ' την άλλη ο χρυσός να μείνει στις Ηπα, αποφασίστηκε (αφού απορρίφθηκαν άλλες ιδέες) ότι το μεν αμερικανικό δολάριο θα παραμείνει “κλειδωμένο” με τον χρυσό, σε μια σταθερή ισοτιμία (35 δολάρια προς μια ουγγιά χρυσού), τα δε υπόλοιπα νομίσματα θα έχουν σταθερές ισοτιμίες (ή περιορισμένες και ελεγχόμενες διακυμάνσεις) σε σχέση με το δολάριο. Επρόκειτο για έναν ιδιόμορφο “κανόνα του χρυσού”, που άμεσα αφορούσε μόνο το δολάριο, με τέτοιο τρόπο ώστε το αμερικανικό νόμισμα να γίνει (απ' το 1945 και μετά) το βασικό νόμισμα διεθνούς εμπορικής χρήσης. Επιπλέον, αυτός ο διακανονισμός, σήμαινε πως όλες οι υπόλοιπες κεντρικές τράπεζες των κρατών του πλανήτη, αντί να κρατούν χρυσό στα θυσαυροφυλάκιά τους σαν αντίκρουσμα για την αξία των εθνικών νομισμάτων τους, θα κρατούσαν δολάρια· δολάρια μετατρέψιμα σε χρυσό, τουλάχιστον θεωρητικά, στην ισοτιμία 35 δολάρια προς μια ουγκιά. Αυτό ήταν ένας γενικευμένος έμμεσος “κανόνας του χρυσού”.

τα δύσκολα '70s

Η δολαριοκρατούμενη διεθνής “εμπορική ειρήνη”, που εξασφάλιζε ότι το δολάριο, σαν το βασικό νόμισμα του διεθνούς εμπορίου, θα ήταν επίσης το βασικό αποθεματικό νόμισμα που θα κρατούσαν οι κεντρικές τράπεζες των (δυτικών) ευρωπαϊκών κρατών, της Ιαπωνίας και της αυστραλίας (οπότε, αναγκαστικά, και όλων των υπόλοιπων κρατών του πλανήτη, ακόμα και του “ανατολικού μπλοκ”), και άρα θα επιβεβαίωνε και θα συντηρούσε την αμερικανική ηγεμονία σε μεγάλο μέρος του πλανήτη, κράτησε λίγο. Λιγότερο απ' όσο ήλπιζαν οι βιομήχανοι και οι πολιτικοί στην Ουάσιγκτον. Απ' την δεκαετία του '50 άρχισε η καπιταλιστική “ανάκαμψη” τόσο της (δυτικής) Γερμανίας και της Γαλλίας όσο και της Ιαπωνίας. Και στα τέλη της δεκαετίας του '60, το μερίδιο των Ηπα στο παγκόσμιο (δυτικό) “ακαθάριστο προϊόν” έπεσε από 35% που ήταν πριν δέκα χρόνια σε 27%. Τα κράτη που συναλλάσσονταν εμπορικά με τον γερμανικό, τον γαλλικό και τον ιαπωνικό καπιταλισμό είχαν πια μικρότερη ανάγκη, στο εμπόριό τους, για δολάρια και μεγαλύτερη για μάρκα, γιεν ή γαλλικά φράγκα. Απ' την άλλη, χρηματοδοτώντας έναν όλο και πιο δαπανηρό ιμπεριαλιστικό πόλεμο, στο Βιετνάμ, η αμερικανική κεντρική τράπεζα είχε αρχίσει να πλημμυρίζει τον κόσμο με δολάρια. Οι σύμμαχοι της Ουάσιγκτον δεν ήθελαν όμως δολάρια “γενικώς”· ήθελαν, συχνά, το ισοδύναμό τους σε χρυσό.

Η “ανάπτυξη” καπιταλισμών που πολιτικά ήταν σύμμαχοι των Ηπα, στρατιωτικά υποτελείς τους αλλά, ταυτόχρονα, εμπορικά ανταγωνιστές τους, είχε δυσάρεστες συνέπειες. Το 1969, όταν ανέλαβε την προεδρία ο Νixon, οι Ηπα είχαν εμπορικό έλλειμμα 7 δισεκατομμυρίων δολαρίων. Το ποσό είναι μικρό με τα σημερινά δεδομένα, αλλά για τα τότε ήταν ιδιαίτερα μεγάλο. Και επικίνδυνο αφού είχε αυξητι-

κές τάσεις. Η αμερικανική κυβέρνηση άρχισε να πιέζει τους συμμάχους της να ανατιμήσουν τα νομίσματά τους, ώστε να γίνουν ακριβότερες και πιο δύσκολες οι εξαγωγές τους προς τις ΗΠΑ (και αντίστοιχα φτηνότερες οι εξαγωγές των ΗΠΑ προς αυτούς). Η Βόνη υπάκουσε κάπως. Δύσθυμα και μέτρια. Οι υπόλοιποι ευρωπαίοι και το Τόκιο αρνήθηκαν. Αυτό σήμαινε ότι στο τέλος της δεκαετίας του '60 το αμερικανικό κράτος διακινδύνευε ταυτόχρονα μια ήττα στην ανατολική ασία, μια μόνιμη εργατική και κοινωνική ανταρσία στο εσωτερικό του (τα αμερικανικά συνδικάτα απαιτούσαν διαρκώς αυξήσεις μισθών για να απαντήσουν στον πληθωρισμό) και ένα διεθνές νομισματικό και εμπορικό στραπάτσο: στις αρχές της δεκαετίας του '70 τα αποθέματα χρυσού στην F.E.D. ήταν τα μισά απ' ό,τι δέκα χρόνια νωρίτερα, και οι κεντρικές τράπεζες των υπόλοιπων κρατών είχαν στην κατοχή τους περισσότερα δολάρια απ' όσα μπορούσε να καλύψει το αμερικανικό χρυσάφι.

Στις αρχές του 1971 η κατάσταση χειροτέρευε. Τον Απρίλη εκείνης της χρονιάς, για παράδειγμα, οι πρώιμοι (με βάση τα όσα θα ακολουθούσαν τις επόμενες δεκαετίες) σπεκουλαδόροι / έμποροι χρήματος, πουλούσαν δολάρια και αγόραζαν γερμανικά μάρκα, αναγκάζοντας την κεντρική τράπεζα στη Βόνη να ξοδέψει ποσό ίσο με 5 δισ. δολάρια (σε μάρκα) για να αγοράσει τα δολάρια που πουλούσαν άλλοι, ώστε να προστατέψει την συναλλαγματική ισοτιμία μάρκου - δολαρίου. Ήταν ένα τεράστιο ποσό για μια εποχή που δεν υπήρχαν οι μεγάλαίκες των hedge funds. Στις 5 Μάη η γερμανική κεντρική τράπεζα τα παράτησε: άφησε το μάρκο να ανατιμηθεί.

Φυσικά αυτό δεν ήταν λύση - το πρόβλημα της διεθνούς αξίας του δολαρίου συνέχιζε, όπως συνέχιζαν και οι ανάγκες χρηματοδότησης του πολέμου στο Βιετνάμ. Στις 12 Αυγούστου του 1971, ημέρα Πέμπτη, το σύμμαχο Λονδίνο κλώτσησε το τραπέζι: απαίτησε απ' την αμερικανική κυβέρνηση να "εγγραφεί την αξία" 750 εκατομμυρίων δολαρίων. Δηλαδή να τα ανταλλάξει με χρυσό. Την επόμενη μέρα, Παρασκευή, ο Nixon κάλεσε σε μυστική σύσκεψη στο Camp David δεκαπέντε οικονομολόγους, συμβούλους και αξιωματούχους. Ήταν ένα κανονικό πολεμικό συμβούλιο για ένα θέμα που η ιστορία δεν συμπεριλαμβάνει (κάκιστα) στα πολεμικά χρονικά. Το συμπέρασμα ήταν ότι θα έπρεπε να ληφθούν ταυτόχρονα τρία μέτρα:

α) Να σταματήσει η δυνατότητα μετατροπής των αμερικανικών δολαρίων σε χρυσό.

β) Να κηρυχθεί ένα πρώτο πάγωμα μισθών και τιμών για 3 μήνες· και

γ) Να μπει γενικός δασμός για τις εισαγωγές 10% επί των τιμών των εμπορευμάτων.

Τις αποφάσεις ανακοίνωσε ο Nixon στο "αμερικανικό έθνος" το βράδυ της Κυριακής 15 Αυγούστου του 1971.

Τι είχε συμβεί; Το αμερικανικό κράτος / κεφάλαιο, σπάζοντας τον στρατηγικής σημασίας δεσμό ανάμεσα στην αξία του δολαρίου και στον χρυσό, απελευθερώνταν μεν (σε ότι αφορούσε και αφορά την εκτύπωση χρήματος), τινάζοντας όμως τα θεμέλια της "εμπορικής ειρήνης" του Bretton Woods. Εάν το δολάριο δεν είχε πλέον αντίκρουσμα σε μια κοινώς αποδεκτή αξία (το χρυσάφι), δεν θα είχε και κανένα άλλο νόημα. Και ποια θα ήταν η αντικειμενική αξία των νομισμάτων; Καμία! Μόνο *σχετική* αξία θα μπορούσαν να έχουν. Το ένα ως προς το άλλο.

Αν όμως επρόκειτο να συμβεί αυτό (και έτσι ακριβώς έγινε, και έτσι γίνεται ως τώρα, με αυξανόμενη “τεχνική” επιτήδευση του εμπορίου χρήματος από τότε ως τώρα) τότε οι έμποροι χρήματος θα γίνονταν υποχρεωτικά κεντρικοί “παίκτες” στον καθορισμό αυτών των σχετικών, και ολοφάνερα ρευστών, ισοτιμιών. Όχι απ’ την μεριά του ταξικού ανταγωνισμού και της ακύρωσής του αλλά απ’ την μεριά των “εμπορικών ημι(;)πολέμων” και της έκβασής τους, το νόμισμα, το χρήμα, και οι ροές του θα γίνονταν κεντρικός παράγοντας. Καμμία έκπληξη! Μεταξύ των υποστηρικτών της “αμερικανικής λύσης” της 15ης Αυγούστου του 1971 ήταν και κάποιοι άγνωστος ακόμα τότε στο ευρύ κοινό, ονόματι Friedman. Η πρόβλεψή του ήταν ότι όπως συμβαίνει με τις τιμές των εμπορευμάτων, έτσι και με τις (σχετικές μεταξύ τους) “τιμές των νομισμάτων” η αγορά θα βρει τις ισορροπίες και τις βέλτιστες λύσεις.

Απέτυχε (αν και αυτοί που επωφελήθηκαν απ’ την αποτυχία του έγιναν εν τω μεταξύ πολλοί). Διάφορες κρίσεις και ημικρίσεις, που είτε οφείλονταν είτε αντανάκλουν στις διεθνείς συναλλαγματικές ισοτιμίες, άρχισαν να γίνονται ρουτίνα. Η αστάθεια και ο κίνδυνος των “κυμαινόμενων συναλλαγματικών ισοτιμιών” διαμόρφωσε τους άλλοτε περιθωριακούς διεθνείς τζογαδόρους σε αξιοσέβαστους “επενδυτές” / αγέλες λύκων, που όχι μόνο προέβλεπαν αλλά επέβαλαν (και επιβάλλουν) “διακυμάνσεις” προσοδοφόρες, αδιάφορο τι συνέπειες έχουν σε τρίτους. Αυτά που είχε περιγράψει ο Keynes σαν την γάγγραινα του καπιταλιστικού παραγωγικού ορθολογισμού στα 1920 και 1930 έγιναν κοινοτοπία πάνω στα ερείπια των ρυθμίσεων που είχε συν-σχεδιάσει, πάνω στα αποκαΐδια του Bretton Woods.

Εν τω μεταξύ, κάπου εκεί στα ‘70s, μερικοί απ’ τους βασικούς εμπορικούς ανταγωνιστές των ΗΠΑ, ευρωπαϊκά κράτη και αφεντικά, άρχισαν να κουβεντιάζουν την προοπτική ενός “ενιαίου ευρωπαϊκού νομίσματος”. Για να αποφύγουν, τουλάχιστον μεταξύ τους, τον “εμπορικό ημιπόλεμο”, ενισχύοντας έτσι τη θέση τους στον παγκόσμιο ενδοκαπιταλιστικό ανταγωνισμό. Το ότι το πράγμα έδωσε μόλις την δεκαετία του ‘90 είναι γεγονός. Όπως γεγονός είναι ότι εκτός απ’ τα δικά του (εθνικών προελεύσεων...) αμαρτήματα, το ευρώ κουβαλάει και ένα προπατορικό: η Ουάσιγκτον θεωρούσε και θεωρεί απόλυτα εχθρικά τα “περιφερειακά μετα-Bretton Woods”...

Εν τέλει, εκεί στις αρχές της δεκαετίας του 1970, ο παγκόσμιος ταξικός πόλεμος, με την μορφή της επικής αντίστασης των βιετναμέζων κομμουνιστών, αποσταθεροποιούσε τις καπιταλιστικές ισορροπίες των προηγούμενων πρόσφατων δεκαετιών· έστω κι αν τα αφεντικά βρήκαν τρόπους να μαλώσουν τις τρύπες τους...

ΣΗΜΕΙΩΣΗ

1 - Πρωτοδημοσιεύτηκε στο *αντιλεξικό κριτικής της πολιτικής οικονομίας, “1917 - 1945 κεϋνσιανισμός: κεφάλαιο, κράτος και ταξικός ανταγωνισμός, από την Οκτωβριανή Επανάσταση στο Δ.Ν.Τ.”* εκδ. ομάδα “σπάταλοι”, εκδ. Οκτώβρης 2005.

το “πετρελαϊκό σοκ” του 1973

Η Ουάσιγκτον ηττήθηκε οριστικά και αμετάκλητα τον πόλεμο στο Βιετνάμ τον Απρίλη του 1975: την τελευταία ημέρα εκείνου του μήνα ό,τι είχε απομείνει από αμερικανικό στρατό έφευγε “πετώντας” κυριολεκτικά και μεταφορικά απ’ την Σαϊγκόν, στην οποία έμπαιναν θριαμβευτές οι βιετκόνγκ. Ήταν μια συντριπτική ήττα.

Ενάμισυ χρόνο νωρίτερα, το φθινόπωρο του 1973, η Ουάσιγκτον και οι ευρωπαίοι σύμμαχοί της, είχαν έναν άλλο μεγάλο πονοκέφαλο. Στις 6 Οκτώβρη εκείνης της χρονιάς, το συριακό και το αιγυπτιακό κράτος, υποστηριζόμενα οικονομικά και πολιτικά από άλλα αραβικά, ξεκίνησαν αιφνιδιαστικά πόλεμο κατά του ισραήλ, προκειμένου να ανακτήσουν τα εδάφη που είχαν χάσει στον “πόλεμο των 6 ημερών”, το 1967. Το μεν Κάιρο τη χερσόνησο του Σινά, η δε Δαμασκός τα υψώματα του Γκολάν. Αρχικά η διπλή αιφνιδιαστική επίθεση ήταν πετυχημένη, και το Τελ Αβίβ απείλησε ότι θα απαντήσει με πυρηνικά. Για “να αποφευχθεί” αυτό, στις 12 Οκτώβρη η Ουάσιγκτον αποφάσισε να υποστηρίξει ανοικτά το Τελ Αβίβ με αποστολή όπλων και πυρομαχικών (το Κάιρο και η Δαμασκός είχε την αντίστοιχη υποστήριξη της Μόσχας).

Σαν απάντηση σ’ αυτήν την ανοικτή υποστήριξη προς το Ισραήλ στις 16 Οκτώβρη τα αραβικά πετρελαιοπαραγωγικά κράτη αποφάσισαν αύξηση στην τιμή του πετρελαίου κατά 70% (στα 5,11 δολάρια το βαρέλι...!), και μείωση της παραγωγής, μέχρις ότου η Ουάσιγκτον υποχρεώσει το Ισραήλ να δώσει πίσω τα εδάφη που κατέλαβε το 1967. Η κυβέρνηση Νίξον έκανε ότι δεν καταλαβαίνει αυξάνοντας την στρατιωτική βοήθεια στο Τελ Αβίβ· και η απάντηση ήταν η οριστική διακοπή προμήθειας πετρελαίου κατ’ αρχήν προς τις Ηπα, τον Καναδά, την Ιαπωνία, την Αγγλία και την Ολλανδία απ’ όλα τα αραβικά κράτη. Λίγο αργότερα στη λίστα των στόχων του εμπάργκο προστέθηκαν και άλλοι.

Τι ήταν εκείνο που έσπρωξε κράτη εντελώς αδύναμα από στρατιωτική άποψη να κηρύξουν έναν τέτοιο “ασύμμετρο πόλεμο” προς την τότε (επιφανειακά τουλάχιστον) παντοδύναμη “δύση”, και μάλιστα τις Ηπα; Δεν υπήρχε τίποτα ιδιαίτερα αλτρουϊστικό προς τους παλαιστίνιους. Όμως ο δυναμικός αντάρτικος πόλεμος των παλαιστινίων, μέσω της PLO, ασκούσε ήδη πραγματική επιρροή όχι μόνο στους αραβικούς αλλά και στους πρωτοκοσμικούς πληθυσμούς· και ανάποδα: όχι μόνο στους πρωτοκοσμικούς αλλά και στους αραβικούς. Συνεπώς, ακόμα και καθεστώς-τα κάθε άλλο παρά “σοσιαλιστικά”, όπως εκείνα του Κουβέιτ, της Σαουδικής Αραβίας ή του Ιράν (το αφεντικό ήταν τότε ο βασιλιάς / σάχης) έπρεπε να δείξουν ότι ασκούν “πραγματική πίεση” στη δύση (και ειδικά στην Ουάσιγκτον), για να “πιέσει” με τη σειρά της το Τελ Αβίβ. Πράγμα που σε γενικές γραμμές δούλεψε: παρότι το ισραηλινό κράτος νίκησε στρατιωτικά, η διπλωματία του αμερικάνου υπ.εξ. Κίσινγκερ, τους επόμενους μήνες, οδήγησε σε μερική αποχώρηση του ισραηλινού στρατού απ’ τις “κατακτήσεις” του.

Υπήρχε όμως κι ένας άλλος πολύ σοβαρός λόγος για να είναι αγανακτισμένοι οι σείχηδες, κι όχι μόνον αυτοί· ακόμα και ο στενός φίλος της Ουάσιγκτον, βασιλιάς